

**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИНТАКСИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка 2 курсу
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної програми
013 «Початкова освіта»
Савчук Олександра Русланівна
Керівник к.п.н. Чабан О.В.
Рецензент Дубина Н.М., вчитель вищої
кваліфікаційної категорії
Херсонського ЗНВК 11
Херсонської міської ради

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИНТАКСИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	7
1.1. Характеристика базових понять.....	7
1.2. Особливості вивчення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів.....	11
1.3. Особливості організації дистанційного навчання.....	14
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОБОТИ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИНТАКСИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	21
2.1. Організація педагогічного експерименту.....	21
2.2. Зміст роботи з удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.....	29
2.3. Результати дослідження.....	37
ВИСНОВКИ	42
СПОСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	54
Додаток А. Характеристика рівнів сформованості комунікативної компетентності в контексті удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів.....	54
Додаток Б. Тестове завдання для вчителів початкової школи.....	56
Додаток В. Бесіда з учителями початкової школи.....	58
Додаток Г. Вимоги до оцінки вміння переказувати змісту тексту...59	59
Додаток Д. Вимоги до оцінювання діалогу.....	61
Додаток Е. Орієнтовні вимоги до оцінювання змісту переказу.....	63

ВСТУП

Навчання здобувачів освіти рідній мові в початкових класах загальноосвітньої школи ґрунтується на таких принципах: науковість, пояснення мовних фактів та явищ, наступність і перспективність навчання, наочність та доступність мовних явищ, розуміння здобувачами початкової освіти здобутих знань, зв'язок освітньої діяльності з життєвим досвідом молодших школярів, безперервною мовленнєвою практикою дітей.

У вивченні української мови для молодших школярів передбачено взаємозв'язок двох частин – мовленнєвого розвитку дітей та мовної освіти. Головний принцип, за яким розподіляється співвідношення названих частин, характеризується тим, що теоретичні мовні знання на базовому етапі опанування мовою – вагомий засіб формування логічного мислення, формується під час побудови словосполучень, речень, а також логічних висловлювань.

Отже, синтаксис займає головне місце у шкільному курсі вивчення української мови, адже розуміння понять «словосполучення», «речення», «зв'язок слів у реченні», є передумовою розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку. Так, уявлення про закономірності сполучуваності слів і створення речень допомагає продукувати варіативні мовленнєві конструкції, розширює синтаксичні можливості мовлення, сприяє логічному та коректному вираженню власних думок, ідей тощо. Таким чином, удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів набуває важливого значення, адже цей етап опанування українською мовою є основою знань, вмінь та навичок для подальшого навчання.

Одиницею мовлення є речення. За переконанням В.Мельничайко, речення співвідноситься з мисленням людини і з комунікацією: інші одиниці мовної системи залучені до формування та розвитку думки в комунікативному аспекті тільки за допомогою

синтаксису.

Особливості опанування словосполучень та речень молодшими школярами досліджували М. Білецька, М. Вашуленко, В. Мельничайко, С. Дорошенко, Г. Чуйко тощо. Проблема розвитку мовлення здобувачів початкової освіти висвітлено у наукових доробках В. Бадер, М. Крикун, В. Желізник, К. Пономарьова тощо.

Поняття речення взаємопов'язане з такими поняттями: словосполучення, синтаксичний зв'язок у реченні. Речення формується зі словосполучень, а отже опанування уявленнями про словосполучення обов'язково впливає на опанування знаннями про конструктивний склад речення. С. Дорошенко зазначав, що мета базового навчання полягає у навчанні молодших школярів застосовувати лексичне різноманіття мови, сформувати чуття мови, яке виявляється у сполученні слів, підготовці здобувачів початкової освіти до вивчення головних елементів синтаксису в подальшому шкільному навчанні. Недостатня увага педагогів до формування синтаксичних понять є причиною учнівських помилок під час виконання письмових робіт та у повсякденному мовленні.

Актуальність дослідження полягає в тому, що у вивченні одиниць синтаксису (речення та словосполучення) та розвитку мовлення здобувачів початкової освіти простежується неподільний зв'язок, а, тому вивчення цих синтаксичних одиниць у початковій школі сприяє формуванню навичок і вміння доречно висловлювати та оформлювати власні думки, а також є основою для подальшого удосконалення синтаксичного ладу мовлення в умовах шкільного навчання. Також в сьогоденних кризових умовах існування системи освіти України, спричинених повномасштабним вторгненням країни-агресорки, актуальним є використання технологій дистанційного навчання щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення. Отже, актуальність проблеми зумовила вибір теми магістерського дослідження, а саме: **«Удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів**

в умовах дистанційного навчання»

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами та темами.

Магістерське дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Мета дослідження – виділити методи та прийоми роботи удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання, обґрунтувати та експериментально перевірити систему завдань щодо удосконаленням синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання .

Відповідно до мети наукового дослідження, пославлено такі завдання:

- 1) охарактеризувати головні дефініції дослідження;
- 2) виділити особливості вивчення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів;
- 3) виділити особливості організації дистанційного навчання;
- 4) перевірити ефективність пропонованої системи завдань на уроках української мови щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження - процес удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Предмет дослідження - методи та прийоми удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

У процесі виконання магістерської роботи були використані такі методи наукового дослідження: аналіз наукових джерел, вивчення та аналіз передового педагогічного досвіду, узагальнення, бесіда, опитування, спостереження, педагогічний експеримент.

Наукове значення результатів: обґрунтовано використання дистанційного формату навчання для удосконалення синтаксичного ладу мовлення здобувачів початкової освіти, з'ясовано зміст базових понять,

розкрито лінгводидактичні основи удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Практичне значення результатів: матеріали дослідження можуть бути цікавими вчителям початкової школи для підвищення знань щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання, здобувачам вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта» під час їхньої професійної підготовки в умовах закладу вищої освіти.

Результати дослідження представлено на I міжнародній науково-практичній конференції 5-7.09.2024 року (Осака, Японія).

Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ І. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИНТАКСИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Характеристика базових понять

Питання вивчення синтаксису була і є актуальною для наукових пошуків лінгводидактів. Адже, синтаксис як розділ мовознавства пов'язаний із різними системами рідної мови та варіативними науковими сферами, це питання аналізувалось дослідниками з різних сторін.

Головне, що у процесі аналізу синтаксичного ладу мовлення необхідно зрозуміти зв'язок з усіма розділами мовознавства, усвідомлювати результативність вивчення усіх розділів, а особливо морфології, в контексті синтаксису.

У науковій роботі акцентуємо увагу на практичній стороні реалізації принципів опанування синтаксису, специфіці використання специфічних методів та прийомів у процесі роботи з синтаксичними одиницями.

Загальновідомо, що синтаксис є розділом граматики української мови, в якому опановують особливості семантики, будови та взаємодії синтаксичних одиниць.

Синтаксис дотичний не тільки до морфології, але й до лексикології. Форма слова є предметом морфології, значення форми слова аналізується як структурний компонент словосполучення або сполучення кількох слів. Наприклад: хмарне небо, яскрава сукня, тихий звук; танцювати, мріяти, малювати. Отже, словоформи - предмет вивчення і синтаксису, і морфології. Взаємозв'язок лексикології та синтаксису виявляється у тому, що будь-які повнозначні слова мають власне значення, яке треба враховувати при продукуванні синтаксичних одиниць з метою передачі потрібної інформації. Лексичне значення слів при однаковій схемі

речення впливає на структурно-семантичний тип цього речення.

Головними такими синтаксичними одиницями є речення та словосполучення. Слід зазначити, що вони є одиницями різних рівнів. Речення є найменшою одиницею спілкування. Його будова завжди підпорядкована спілкуванню. Словосполучення є мінімальним смисловим та граматичним поєднанням кількох слів, що допомагає називати предмети або об'єкти реального світу, виконує номінативну функцію. Таким чином, словосполучення, як і будь-яке слово, є матеріалом для створення речень.

Речення та словосполучення вивчає розділ мовознавства - синтаксис, тому можна говорити про синтаксис речення та синтаксис словосполучення.

Слід відмітити, що синтаксис словосполучення досліджує синтаксичні особливості слова, правила з'єднання кількох слів. Такі правила характеризуються граматичними властивостями слова як частини мови. Наприклад, дієслово керує іменником, іменник узгоджується числівником або прикметником.

Синтаксис речення вивчає одиниці комунікативного характеру, оскільки речення - головна синтаксична одиниця, яка є засобом комунікації. Також, речення будується із кількох словоформ, тобто початкових одиниць синтаксису, які функціонують тільки в реченні - підмета з присудком, однорідних членів речення.

Характеристика понять синтаксису як розділу мовознавства представлено у рис.1.1.

Рис.1.1. Характеристика понять синтаксису як розділу мовознавства

Науковці М. Пентилук, О. Караман, О. Горошкіна зазначають, що синтаксис - фундамент для аналізу функціонування одиниць мовлення на різних рівнях (морфологічного, лексичного, фонетичного та ін.). Вивчення синтаксичного ладу мовлення допомагає реалізувати опанування норм сучасної літературної мови, компонентів стилістики, удосконалення логічного послідовного мислення та розвиток мовлення здобувачів початкової освіти, а також для розвитку пунктуаційних знань та удосконалення вмінь виразного читання» [29, с. 154].

У таблиці 1.1. представимо принципи та прийоми вивчення синтаксичного ладу мовлення, які проаналізовано у наукових джерелах з лінгводидактики.

Таблиця 1.1.

Принципи та прийоми вивчення синтаксичного ладу мовлення

Принципи вивчення синтаксичного ладу мовлення	Прийоми вивчення синтаксичного ладу мовлення
1. Вивчення синтаксису з іншими розділами мовознавства. 2. Вивчення синтаксису разом з інтонацією та пунктуацією. 3. Вивчення синтаксису з розвитком мовлення	1. Аналіз словосполучень. 2. Заміщення синтаксичних одиниць. 3. Синтаксичний розбір речення. 4. Додавання або вилучення певних окремих компонентів елементів речень. 5. Конструювання речень або словосполучень. 6. Побудова речень за допомогою схем або опорних слів. 7. Корекція

Відповідно до концепції Нової української школи, знання з синтаксису починають формувати ще в початкових класах загальноосвітньої школи, а з 5 класу розширюються та поглиблюються.

Завдання методики опанування шкільного курсу синтаксису - формування у здобувачів початкової освіти вміння виділяти словосполучення й відмежовувати від речень, знаходити головне і залежне слова, вчити ставити питання від головного слова до підпорядкованого, виділяти головні та другорядні члени речень, розуміти елементарні особливості синтаксичного цілого.

Як констатують М. Плющ, Н. Грипас, синтаксис є розділом науки, що аналізує структуру словосполучень та речень. Він взаємопов'язаний з морфологією, оскільки розглядає слова у зв'язках з іншими в процесі

спілкування. Словоформи в реченні виявляються як члени речення, службові слова реалізуються тільки в словосполученнях.

В.Горяний зазначає, що головним поняттям синтаксису, базовою одиницею є речення. У мовознавстві існує значна кількість варіантів визначення речення. Схарактеризувати цю синтаксичну одиницю намагались мовознавці, педагоги, психолого, філософи, а також математики. Така кількість досліджень дефініції говорить про те, що ця одиниця є багатоаспектною, складною і потребує вивчення з різних сторін [14, с. 54].

В. Горяний зазначає, що речення є головною синтаксичною одиницею, яка допомагає оформити, висловити і повідомити певну думку. Словосполучення є одиницею, яка допомагає називати складне поняття. Слово характеризує найпростіше поняття або об'єкт. Отже, синтаксис вивчає правила сполучення слів у синтаксичні одиниці, структуру і різновиди речень з їх складовими компонентами [14, с.3].

Як аналізують дослідники у наукових доробках – речення - це складна категорія синтаксису та саме речення та, словосполучення є головними синтаксичними одиницями цього розділу мовознавства.

1.2. Особливості вивчення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів

У контексті сучасних умов освітнього середовища є потреба удосконалення методичних прийомів та варіативних форм взаємодії педагогів зі здобувачами початкової освіти. Тому й постає проблема виділення найкращих умов та найрезультативніших способів для розвитку мовлення здобувачів початкової освіти у процесі опанування синтаксичного ладу мовлення на уроках української мови.

Науковці М. Вашуленко, О.Мельничайко, М. Плющ, О. Пономарів тощо акцентували увагу на питаннях особливостей навчання української мови в умовах початкової школи в контексті навчання синтаксичного

ладу мовлення [12; 41; 50]. Дослідники вивчають питання вивчення речення, цілеспрямована робота над виділенням особливостей синтаксису, створення методичних рекомендацій щодо вивчення речення.

Під час здобуття початкової освіти передбачено опанування компетентностей:

- вміння письмового та усно формулювати власні ідеї та думки;
- вміння висловлювати власні емоції, свій стан;
- логічно, послідовно та аргументовано доводити свою думку, факти, явища;
- мовленнєве чуття мови;
- розуміти важливість мови для продуктивної комунікації.

Для результативної реалізації мовленнєвої активності в варіативних комунікативних ситуаціях потрібні конкретні комунікативно-мовленнєві вміння. Педагог має прагнути, щоб здобувачі початкової освіти репліки сприймали цілісно, враховуючи всю систему образів та понять предметного світу, а також вміли описувати та висловлювати власні емоції та стан.

Під час організації уроків української мови для здобувачів початкової освіти педагог має ефективно поєднувати удосконалення мовних, мовленнєвих та комунікативних вмінь здобувачів освіти. Адже, мовні вміння потрібно скеровувати на розвиток та узагальнення фундаментальних явищ та понять, опанування нормами літературної мови, послідовного та логічного мислення молодших школярів.

Таким чином, можемо мовленнєві вміння реалізують:

- вдосконалення знання щодо звукової вимови;
- розширення та уточнення активного та пасивного словника здобувача початкової освіти;
- вивчення граматичного ладу мовлення.

Комунікативні вміння реалізують:

- розвиток мовленнєвих умінь: орієнтування в умовах, сутність висловлювання, форма викладу інформації;
- класифікація матеріалу, виділення послідовності компонентів цілісного тексту, виокремлення ключових слів;
- розширення та поглиблення свого тексту.

У початкових класах на уроках української мови велике значення має поглиблення знань учнів із синтаксису. Вчителям важливо допомагати молодшим школярам оволодіти нормами граматичної структури української мови. Розширити мовлення молодших школярів варіативними формами та засобами висловлення своїх думок, ідей та переконань.

Головною одиницею мовлення є речення, тому на будь-якому уроці граматики, читання, навчання грамоти необхідно систематично та послідовно працювати над розумінням структури речення та його вживанням.

Цілеспрямована робота з реченням є необхідною, адже за допомогою цієї синтаксичної одиниці здобувачі початкової освіти опановують інші розділи мовознавства: словотвір, морфологію, фонетику, лексику, орфоепію, орфографію, пунктуацію.

Головною умовою розвитку мовлення здобувачів початкової освіти є необхідність у мовленнєвій мотивації, жага до висловлення своїх переконань, думок або ідей, що і потребує конкретної організації комунікативно-діяльнісного підходу освітньої діяльності.

У процесі роботи над удосконаленням синтаксичного ладу мовлення в умовах початкової школи Т.Котик виокремлює такі напрями, між якими є неподільний взаємозв'язок, як: «безпосередні спостереження та аналіз за синтаксичною структурою речень, створення речень: складних та простих, з варіативним розташуванням компонентів, за зразком, схемою; удосконалення знань про одиниці синтаксису – словосполучення, речення, текст; розуміння структури речення та

окремих синтаксичних понять» [38,с.12].

Під час навчання грамоти здобувачів початкової освіти отримують базові уявлення про речення та його структуру.

Науковець В. Мельничайко, вивчаючи використання креативних вправ, виділяє такі види найпопулярніших помилок у синтаксичному контексті: «1) порушення правил узгодження головних і залежних слів; 2) порушення норм управління; 3) не виконання правил узгодження підмета з присудком; 4) порушений порядок слів» [41, с.10].

На базовому рівні навчання здобувачі початкової освіти не диференціюють вторинні властивості речення. Базові знання про речення молодші школярі пов'язують з певною кількістю слів, початком й кінцем рядків, правописом тощо.

Речення характеризується логічністю, комунікативністю, самостійністю та цілісністю. Окрім комунікативності, головними властивостями речення є інтонація та предикативність.

1.3. Особливості організації дистанційного навчання

Сучасний розвиток інформаційних технологій та потреб суспільства підштовхує і систему освіти до інформатизації, а особливо відповідно до кризових умов українського суспільства. Інформатизація суспільства – це сучасний глобальний процес, особливість якого полягає у зборі, створенні, обробці, зберіганні та накопиченню інформації за допомогою різних інформаційних засобів.

Процеси, що реалізуються у процесі інформатизації соціуму, допомагають удосконалити науково-технічний прогрес, створюють якісне освітнього середовища та забезпечують розвиток потенціалу здобувача освіти.

На етапі модернізації та організації освіти в кризових умовах України інформатизація та індивідуалізація навчання, створення дидактичних систем, що допомагають удосконаленню результативності

результату навчання молодших школярів в умовах загальноосвітньої школи головним напрямом використання інформаційних технологій, сприятиме підвищенню якості освіти.

Беручи до уваги ці потреби суспільства, а особливо системи освіти в нашій країні, особливої уваги потребує проблема удосконалення та використання системи дистанційної освіти. З позиції перспективності розвитку нашої держави та конкурентоздатності освітніх послуг, все більшого значення набуває дистанційна освіта. Глобального розвитку, у межах нашої країни, така освіта зазнала під час пандемії Covid -19 та під час повномасштабного вторгнення рф на територію України.

У процесі реформування освітнього процесу інтенсивно вивчалась концепція дистанційної освіти, що передбачає використання різних варіантів технологій навчання. Сучасні наукові дослідження активно досліджують проблему використання дистанційної технології навчання у освітній процес здобувачів освіти. Наукові основи дистанційного навчання аналізували вітчизняні дослідники: О. Муковіз, Н. Олійник, Н.Рибалко, П.Стефаненко та ін. Питання функціонування дистанційної освіти розглядає значна кількість зарубіжних вчених: Р. Деллінг, Г.Рамбл, М. Сімонсон, М. Мур, М. Томпсон тощо.

У педагогічних джерелах дистанційне навчання аналізується як нова форма освітнього процесу, що спирається на принципи самостійності навчання, сучасні освітні методи, технічні засоби передачі інформації.

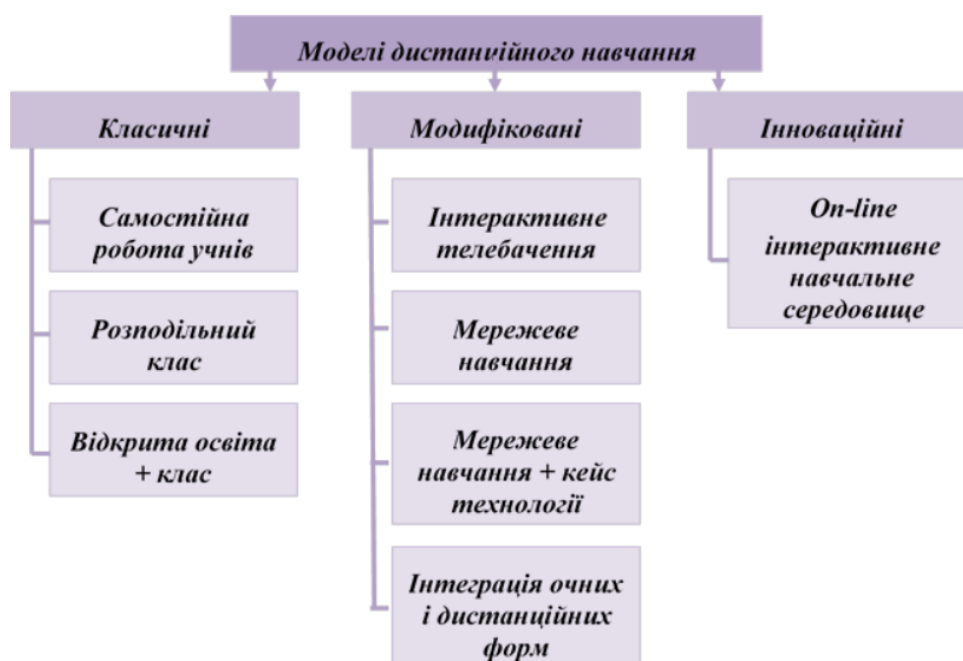
Також зауважимо, що дистанційна освіта поділяється на синхронне та асинхронне навчання. Більш детально візуально види дистанційного навчання представлено у рис.1.2.

Рис.1.2. Види дистанційного навчання

Науковці також виділяють певні моделі дистанційного навчання, узагальнена інформація представлена на рис.1.3.

Рис.1.3. Моделі дистанційного навчання

Форми взаємодії учасників освітнього процесу під час дистанційного навчання представимо на рис.1.4.

Рис.1.4. Форми взаємодії учасників освітнього процесу під час дистанційного навчання

З метою удосконалення дистанційного навчання в нашій країні це питання розглянуто ще починаючи з 2005 р. на Колегії Міністерства освіти України (Протокол № 6/2-4 від 23 червня 2005 р.). У положеннях Колегії акцентовано важливість розвитку дистанційного навчання, яке розширює можливості доступності для усіх соціальних категорій суспільства та підвищує рівень конкурентоздатність освіти, створює умови для поліпшення розвитку різних сфер діяльності суспільства. Для забезпечення дистанційного навчання в Україні створено Український інститут інформаційних технологій в освіті Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», створено систему регіональних центрів дистанційного навчання.

Найперший заклад загальної середньої освіти в нашій країні, який отримав ліцензію на здійснення освітньої діяльності без використання очного формату навчання, став Центр освіти Дистанційна школа «Оптіма».

На зараз, за результатами опитування інформаційного агентства

УНІАН, найкращими приватними дистанційними школами України у 2023/24 навчальному році є Unicorn School, Оптіма, Атмосферна школа, Джерело, Liko. Мережа таких ліцензованих шкіл з кожним роком зростає, що доводить ефективність, затребуваність та зручність такої форми навчання здобувачів освіти різних рівнів. Усі ці школи мають свою цифровізовану структуру, використовувани платформи та сервіси.

Технологія дистанційного навчання дає можливість організувати та здійснювати безперервний освітній процес у загальноосвітніх державних школах під час надзвичайних кризових обставин у яких зараз перебуває Україна.

Зараз електронну дистанційну освіту сприймають, як вид здобуття освіти, в якому компоненти освітнього процесу ґрунтуються на комп'ютерних засобах навчання. Сучасні онлайн технології освіти допомагають створювати освітні групи, створювати онлайн-тести, систематизувати результати певної виконаної роботи. Застосування комп'ютерних технологій включено в електронну освіту, що сприяє створенню онлайн освітнього простору для здобувачів освіти.

У рис.1.5. покажемо найпопулярніші інструменти та платформи для дистанційного навчання у початковій школі.

Найпопулярніші інструменти та платформи для дистанційного навчання

Рис.1.5. Найпопулярніші інструменти та платформи для дистанційного навчання

Також вчителі початкових класів широко використовують цікаву, яскраву та інтерактивну освітню платформу <https://www.classdojo.com/uk-ua/>. Візуально представимо приклад використання цієї платформи зі здобувачами початкової освіти на рис.1.6.

Рис.1.6. Приклад використання цієї платформи зі здобувачами початкової освіти

Традиційна модель здобуття освіти також включає багато компонентів, спільних з дистанційною формою: використання інформаційно-комунікативних технологій, що допомагають змінювати класичні види занять, використання гнучкого графіка опанування тем, збільшення годин самостійної або індивідуальної роботи здобувачів початкової освіти.

При дистанційному навчанні здійснюється цілеспрямована, системна й результативна інтерактивність усіма учасниками освітнього процесу відповідно до змісту навчання.

Погоджуємось з думкою сучасних дослідників (Т.Кухаренко, О.Овсянніков, Г.Полат та ін), про те, що використання технологічних форм навчання змінює засіб отримання нової інформації та опанування певними знаннями або вміннями, а також співпрацю вчителя зі

здобувачами початкової освіти.

Головна мета дистанційного навчання - однакові освітні можливості різним соціальним групам суспільства у будь-яких регіонах країни, особливо зони бойових дій та прифронтовим територіям з використанням інформаційно-комунікативних засобів навчання. Перевагами дистанційного навчання зазначаємо можливість здобувати освіти у будь-якому місці, часі та темпі.

Визначимо завдання дистанційного навчання відповідно до сучасних наукових досліджень:

– формування здобувача освіти як суб'єкта навчання, який розуміє власні потреби, мету та завдання освітньої діяльності, здатний до самоконтролю, вміє добирати навчальний матеріали та застосовувати їх, розуміти результати діяльності;

– мотивації здобувачів початкової освіти та стимулювання розумової активності, розвиток гармонійної особистості дитини.

Таким чином, констатуємо, що дистанційне навчання є актуальною та ефективною формою організації процесу навчання у кризових умовах сьогодення України. Дистанційна форма навчання дає змогу здійснювати безперервну освітню діяльність зі здобувачами освіти, яка буде ефективною за умови системності та послідовності в організації.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РОБОТИ З УДОСКОНАЛЕННЯ СИНТАКСИЧНОГО ЛАДУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Організація педагогічного експерименту

Аналіз наукової та методичної літератури з проблеми дослідження засвідчує актуальність проблеми удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання. Для експериментальної діяльності та перевірки ефективності запропонованої системи вправ на завдань на уроках української мови зі здобувачами початкової освіти здійснювалось вимірювання комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку в контексті синтаксису. Це обумовлює потреба аналізу стану сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти для розуміння ефективності удосконалення синтаксичного ладу мовлення та перевірки ефективності запропонованої методики роботи в умовах дистанційного навчання. Експериментальне дослідження відбувалося упродовж трьох етапів.

На першому етапі відбувався аналіз методичної та психологічної літератури, наукових пошуків вітчизняних та зарубіжних дослідників, виділявся й уточнювався об'єкт та предмет нашого наукового дослідження, а також добирались необхідні експериментальні завдання.

На другому етапі реалізовувався констатувальний і формувальний етапи дослідження.

На заключному етапі здійснювався порівняльний аналіз якісних та кількісних показників дослідження, систематизація отриманих результатів, формулювання загальних висновків дослідження.

На кожному етапі робота щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання відрізнялася рівнем активності та самостійності здобувачів початкової освіти.

У дослідженні були задіяні учителі початкових класів та молодші

школярі Комунального закладу «Сичавська гімназія» Южненської міської ради Одеської області. Всього було залучено 3 вчителів та 42 здобувача початкової освіти: 20 дітей молодшого шкільного віку навчалися в експериментальному класі з використання пропонуваної системи вправ та завдань для підвищення синтаксичного ладу мовлення, 22 школяра – у контрольному класі, які навчалися тільки за діючою освітньою програмою.

Для проведення експериментальної частини дослідження виділено такі умови:

а) класи експериментальної та контрольної груп характеризувались майже однаковим рівнем комунікативних умінь і навичок;

б) здобувачі початкової освіти експериментальної групи чітко дотримувались послідовності навчання за пропонуваною системою підвищення синтаксичного ладу мовлення;

в) навчання у контрольних класах здійснювалося відповідно до традиційної методики;

г) кількість уроків української мови однакова для обох груп;

г) контрольні зрізи в контрольному та експериментальному класах здійснювались за ідентичних умов та критеріїв оцінювання комунікативних умінь і навичок.

Мета констатувального етапу дослідження – здійснення порівняння динаміки емпіричних даних для виділення рівнів сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти згідно з виділеними критеріями та показниками.

Завдання цього етапу дослідно-експериментальної роботи:

1) виділити структурні елементи сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти;

2) розробити критерії та показники сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти;

3) запропонувати діагностичну методику для аналізу

сформованості комунікативної компетентності з метою удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів;

4) описати рівні комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти в контексті удосконалення синтаксичного ладу мовлення.

Реалізація зазначеного етапу перш за все включала співпрацю з педагогами. Були організовані бесіди для пояснення важливості підвищеної уваги до удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Для окреслення теоретичних знань педагогів щодо базових понять дослідження організовано бесіду та проходження тестових завдань (додаток Б, В), вчителі загалом виконували завдання вірно, лише подекуди мали помилкові відповіді.

Результат співпраці з вчителями початкових класів переконує, що педагоги приділяють значну увагу удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання, але ця робота має несистемний характер. Тільки 1 вчитель зміг точно схарактеризувати власні критерії виділення рівнів сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти.

Серед головних труднощів виділили такі: бідний словниковий запас дітей молодшого шкільного віку, недостатню мотивацію до комунікації та взаємодії з іншими, відсутність готовності учнів застосовувати власні знання й вміння в освітніх ситуаціях.

Головними критеріями сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання з метою удосконалення синтаксичного ладу мовлення виділяємо такі: настановчий, пізнавальний та діяльнісний.

Зміст **мотиваційного** компонента щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання включає позитивне відношення дітей до роботи

з тестом, реченням або словосполученням, заохочення здобувачів початкової освіти до комунікації, систематичну роботу з текстом, пізнавальний інтерес до освітньої діяльності.

Діагностичні методики, які вважаємо найбільш доцільними відповідно до виділеного критерію: опитувальник «Потреба у комунікації»; методика аналізу мотиваційної діяльності (Б. Пашнєва).

Зміст **когнітивного** компонента характеризується програмовими вимогами чинної програми відповідно до концепції Нової української школи, передбачається опанування конкретною науковою термінологією, наявність певного рівня знань щодо текстової діяльності, комунікативних умінь.

Когнітивний компонент демонструє комунікативну поінформованість, компетентності здобувачів початкової освіти реалізовувати конкретну активність в процесі удосконалення синтаксичного ладу мовлення і передбачає наявність певного рівня обізнаності з роботи з тестом, комунікативних навичок.

Враховуючи наповнення когнітивного компонента, а критерій прояву - пізнавальний, показники: тестові завдання на аудіювання та переказ тексту; тестові завдання на осмислення, сприймання, розуміння певного тексту.

Діяльнісний компонент передбачає мовленнєву діяльність, активну комунікацію, творче створення власних текстів, речень.

Ці складові діагностували за допомогою таких діагностик: методика «Активного словникового запасу» (Т.Яценко); оцінювання діалогічного та монологічного мовлення.

Під час оцінювання сформованості комунікативної компетентності з метою удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання виділяємо такі рівні: високий, середній, початковий, що детально проаналізовані у додатку А.

Для реалізації експериментальної частини дослідження

застосовувались бесіди з вчителями початкових класів та учнями Комунального закладу «Сичавська гімназія» Южненської міської ради Одеської області, опитування, тестування, контрольні зрізи знань.

Поточна перевірка мовленнєвої діяльності виконувалась відповідно до всіх показників: 1) аудіативні вміння (письмово та усно); 2) вміння репродукувати зміст тесту; 3) вміння продукувати висловлювання за змістом тексту.

Для такої перевірки **аудіативних умінь** – здобувачам початкової освіти 3 класів пропонувалось прослухати текст, обсяг якого, приблизно, 220 слів. Після прослуховування необхідно виконати певні завдання в усній та письмовій формах на розуміння тексту (*хто?, які?, коли?, тощо*), переказування послідовності дій; встановлення зв'язків, називання теми тексту.

Для письмової перевірки пропонується виконати 7 тестів, що включають закритий тип питань з одним правильним вибором та одне питання відкритого типу, за кожне закрите питання здобувач має змогу отримати 1 бал в за відкрите – 2 бали.

Перевірка **вміння переказувати текст** здійснюється усно. Вимоги до оцінки переказування здобувачами початкової освіти представлені у додатку Г.

Комунікативна сформованість оцінювалась відповідно до параметрів: повнота теми, послідовність і структурованість, зв'язність, кількість використовуваних синтаксично правильних речень, обсяг тексту, самостійність, плавність.

Оцінка вміння створювати діалог перевіряється згідно критеріїв, представлених у додатку до наказу Міністерства освіти і науки України № 1009 від 19.08.2016 р.

Вимоги до оцінювання діалогічного мовлення здобувачів початкової освіти в контексті удосконалення синтаксичного ладу мовлення представлено у додатку Д.

Перевірку сформованості монологічного мовлення здійснюємо відповідно до мети і завдань. Такі вміння перевіряються за допомогою розповідних текстів обсягом 60 слів (для 3 класу).

Вимоги до оцінювання змісту переказу представлені у додатку Е.

Кількісні результати сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти за настановчим критерієм представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

**Рівні сформованості комунікативної компетентності здобувачів
початкової освіти за настановчим критерієм (у %)**

Настановчий критерій			
Клас	Рівні		
	Високий	Середній	Початковий
Експериментальний	18	45	36
Контрольний	20	42	38

Дані таблиці переконують, що 18 % молодших школярів експериментального класу та 20% здобувачів початкової освіти контрольного класу засвідчують високий рівень сформованості комунікативної компетентності за виділеним критерієм, які виявили здатність продукувати текст, виділяючи основне та узагальнюючи зміст прослуханого або прочитаного.

Діти з середнім рівнем сформованості комунікативної компетентності (45% у експериментальному класі та 42 % у контрольному класі) самостійно, логічно, послідовно переказували текст. Влучно використовували засоби художньої виразності мовлення. Припускалися окремих синтаксичних помилок.

Здобувачі освіти з початковим рівнем (36% експериментального

класу і 38 % контрольного класу) переказують меншу частину тесту з використанням плану. Переказували порушуючи логіку тексту та його послідовність, випускають важливі моменти, допускають значну кількість синтаксичних помилок.

Результати сформованості комунікативної компетентності за пізнавальним критерієм представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Рівні сформованості комунікативної компетентності за
пізнавальним критерієм (у %)**

<i>Клас</i>	<i>Рівні</i>		
	Високий	Середній	Початковий
Експериментальний	26	42	32
Контрольний	22	44	34

Результаті відображені у таблиці 2.2 констатують, що на високому рівні перебувало 26 % здобувачів початкової освіти у експериментальному класі та 22% - у контрольному класі. Ці діти молодшого шкільного віку створюють змістовні діалоги, аргументують свої переконання та думки на основі життєвого досвіду, доводять свою думку.

42 % дітей експериментального класу та 44 % дітей контрольного класу перебувають на середньому рівні розвитку пізнавального критерію комунікативної компетентності та вдало підтримують діалогічну комунікацію, але інколи порушують норми мовленнєвого етикету та допускають окремі синтаксичні помилки.

Початковий рівень засвідчили 32 % здобувачів освіти експериментального класу і 34% контрольного класу.

Кількісні результати за діяльнісним критерієм представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні сформованості комунікативної компетентності за діяльнісним критерієм (у %)

Клас	Рівні		
	Високий	Середній	Початковий
Експериментальний	22	42	36
Контрольний	20	42	38

Статистичні дані засвідчили високий рівень за діяльнісним критерієм у 22 % дітей експериментального класу і 20 % учнів контрольного класу. Здобувачі початкової освіти цього рівня показали логічне, послідовне та ґрунтовне зв'язне висловлювання відповідно до конкретної мети; співвідносять предмет комунікації з життєвим досвідом; прослідковуються розширений запас лексики, граматична та синтаксична правильність.

Молодші школярі середнього рівня (42 % для експериментального та контрольного класів) створюють логічні тексти, майже повністю розкривають тему тексту, подекуди порушують правила узгодження головних і другорядної членів речення; наявні мовні помилки.

Діти з початковим рівнем за діяльнісним критерієм (36 % експериментального класу та 38% контрольного класу) створюють висловлювання, що не є завершеним, логічним текстом. Відсутня логіка побудови, обмежений словниковий запас слів; значна кількість мовних помилок.

Загальний рівень сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти оцінювався за всіма критеріями. Узагальнені результати рівня комунікативної компетентності в експериментальному та контрольному класах на констатувальному етапі

дослідження щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання представлено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Узагальнені результати в експериментальному та контрольному класах на констатувальному етапі дослідження (%)

Рівні	Класи	
	Експериментальний	Контрольний
Високий	22	20
Середній	42	42
Низький	36	38

Здійснений констатувальний етап дослідження дає можливість змогу виділити стан недостатньої сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання. І тому є потреба підвищення результативності формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, а саме розроблення системи вправ та завдань для удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

2.2. Зміст роботи з удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання

Метою формувального етапу дослідно – експериментальної роботи визначено розробку, обґрунтування та перевірка результативності методики удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

На формувальному етапі педагог експериментального класу використовував на уроках української мови зі здобувачами початкової

освіти запропонований комплекс вправ та завдань щодо реалізації в освітній процес системи роботи з удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Робота здійснювалась системно та поетапно, відповідно до виокремлених компонентів щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Методика удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання передбачає застосування пропонованої системи вправ для 3 класу на уроках української мови. Ця система включає підготовчі, текстові та ситуаційні завдання з використанням цифрових інтерактивних технологій, мультимедійних презентацій.

Підготовчі вправи використовувались для роботи з словом, словосполученням, реченням. Виконання таких завдань орієнтовані на практичну взаємодію з лексикою, синонімами, антонімами та фразеологізмами. Діяльність з реченнями презентовано під час виконання практичних аналітико-синтетичних завдань з використанням цифрових інтерактивних технологій, мультимедійних презентацій.

Наведемо приклади підготовчих завдань з використанням мультимедійних презентацій.

1. Побудуйте речення використовуючи слово «**позаду**» за ілюстраціями:

2. Побудуйте речення використовуючи слова кожного рядка зі слайду. Запишіть.

3. Поміркуйте, поєднайте правильно частини прислів'я зі слайду і запишіть у зошит.

4. Допоможіть дітям зафарбувати червоним кольором позитивні риси характеру людини використовуючи цифровий олівець на екрані. Створіть і запишіть у зошит 3 речення зі цими словами.

Завдання підготовчої групи допомагають засвоїти здобувачам початкової освіти елементи синтаксису та розвивати навчально-пізнавальну та практичну роботу, яка прогнозує удосконалення вмінь синтезувати, класифікувати, узагальнювати та аналізувати. Здобувачі початкової освіти опановують норми сполучуваності слів, правила граматичного поєднання слів, розміщення у реченні, вчать розширювати речення.

До кожного завдання було знайдено ілюстрації та графічний супровід у вигляді схем за допомогою яких вчитель здійснює послідовне виконання пропонованих вправ.

Текстові завдання мають на меті розвиток комунікативних умінь щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання. Такі завдання допомагають навчитись аналізувати, конструювати синтаксичні одиниці, продукувати усні та

письмові тексти за допомогою сюжетних малюнків. Значну увагу акцентовано на структурі висловлювання, виділення головної думки тексту.

Представимо деякі варіанти текстових завдань:

1. Поміркуй, чи на слайді представлений текст або окремі речення? Обґрунтуй відповідь.

2. Розгляньте ілюстрації на слайдах та встановіть послідовність подій. До кожної запропонуйте речення з такими словосполученнями та словами: осінній ліс, прогулянка, сонячна погода, вірні друзі, сумне білчечка, допомога, співчуття.

3. До кожного малюнка на слайді створіть власне речення. Придумайте коротке оповідання, визначте його назву, головну ідею, мету.

4. Запропонуйте власний текст за ілюстраціями зі слайду від першої особи.

Ці вправи допомагають формувати вміння працювати з синтаксичними одиницями, лінгвокогнітивний досвід. Виконання вправ із використанням цифрових інструментів у дистанційному форматі на уроці розвиває вміння послідовно та цілісно мислити, логічно доводити власну думку, розширювати словниковий запас, спонукає до творчого прояву молодших школярів.

Вирішення ситуаційних завдань передбачає мовленнєву ситуацію, що потребує комунікативної реакції здобувача початкової освіти та

впливає на вибір мовної одиниці. Такі завдання є вагомим засобом внутрішньої мотивації до вивчення української мови.

Наведемо приклади ситуаційних завдань для здобувачі початкової освіти 3 класу в умовах дистанційного навчання:

1. Виконайте завдання зі слайду:

Прочитайте уривок із казки. Разом із сусідом по парті відтвори діалог між лисицею і вовком.

Лисиця позбирала рибу, сіла та й їсть. Зирк – аж вовк-панібрат біжить.

– Здорова була, лисичко-сестричко!

– **Здоров!**

– А що це ти робиш, лисичко-сестричко?

– **Рибу їм.**

– Дай же й мені!

– **Піди сам собі налови!**

– Та як же я наловлю, коли не вмю? Хоч навчи, як її ловити!

– **Піди до ополонки, встроми хвоста у воду і сиди тихенько та й приказуй: "Ловися, рибко, велика й маленька!"** То вона й наловиться.

– Спасибі за науку!

Побіг вовк мерщій на річку та хвіст в ополонку...

2. Запропонуйте власний діалог за ситуацією зі слайду:

Розгляньте ілюстрацію. Складіть діалог

Ситуація: захворіла Катруся. До неї телефонує друг Петро.

Мета спілкування: дізнатися про стан здоров'я, лікування Катрусі і повідомити про новини в класі.

Мовне завдання:

1. **Вживайте слова:** почувашся, ліки, довго, читали, відвідали, досліджували.
2. **Правильно звертайтеся один до одного:** Петре, Катрусю, подруго, друже.
3. **Вживайте ввічливі слова.**

Ситуаційні вправи сприяють аналізу будови тексту відповідно до мовленнєвої ситуації та комунікації; спостереженню і корекцію інтонування у процесі створення діалогів; побудові питань і відповідей; доповненню текстів тощо.

Цифрові засоби навчання мають значні можливості у варіантах представлення інформації; впливають на мотивацію та зацікавленість учасників освітнього процесу, швидкість опанування новими знаннями.

В процесі організації дистанційного навчання щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення здобувачів початкової освіти важливим є дотримання таких вимог:

- презентації мають відповідати спільній комунікативній ситуації;
- лексичний та ілюстративний контент має бути логічно розподілений і не переобтяжений значним об'ємом текстом;
- головний матеріал необхідно представляти яскраво, з метою залучення асоціативної зорової пам'яті;
- використання виразного та великого шрифту для тем та написів;
- доречний, спокійний фон для використовуваних презентацій;
- кожна презентація має бути створена в одному стилі;
- використання однотипних ефектів анімації;
- презентації мають бути доступними та простими для розуміння та сприймання здобувачами початкової освіти.

Для підготовки до впровадження розроблених вправ використовувались цифрові інструменти з проєкцією на дистанційний формат навчання. Застосовувались такі платформи: Microsoft Power Point, Canva, Macromedia Flash, Picasa, Padlet, інструменти Google тощо.

Отже, в основу пропонованої системи роботи щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання розроблено систему підготовчих, текстових та

ситуаційних завдань.

Результативними формами удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання вважаємо фронтальну, групову та індивідуальну форми роботи.

Перевірка ефективності системи вправ та завдань відбувалась під час експериментального етапу нашої роботи щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

2.3. Результати дослідження

Для аналізу динаміки якісних та кількісних змін сформованості комунікативної компетентності у процесі удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання проведено контрольні зрізи відповідно до кожного критерію (настановчий; пізнавальний; діяльнісний), завдання використовувались такі ж як і на констатувальному етапі дослідження.

В процесі контрольного етапу було виділено такі рівні сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти: початковий, середній, високий.

Для виділення результатів дослідження організовувалось проведення контрольних робіт в експериментальному та контрольному класах. Результати в експериментальному класі порівняли з ефективністю класичного навчання в контрольному класі.

Критерії оцінювання рівнів сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання в обох класах були ідентичними.

Узагальнені результати рівнів сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання за настановним

критерієм представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання за настановним критерієм (у %)

Рівень	Клас			
	Контрольний		Експериментальний	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	20	24	18	32
Середній	42	46	45	59
Початковий	38	30	36	9

Як переконують результати, високий рівень сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання зріз та становить 24 % у контрольному класі та 32% у експериментальному класі. Середній рівень показали 46 % здобувачів освіти контрольного класу, 59% експериментальної групи. Початковий рівень показали 30% дітей у контрольному класі та 9% дітей експериментального класу.

Результати на констатувальному і контрольному етапі експерименту за пізнавальним критерієм представлено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Результати сформованості комунікативної компетентності
щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших
школярів в умовах дистанційного навчання за пізнавальним
критерієм (у %)**

Рівень	Клас			
	Контрольний		Експериментальний	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	22	22	26	32
Середній	44	48	42	58
Початковий	34	30	32	10

Як представлено у таблиці 2.6, після використання розробленої роботи щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання в експериментальному класі показник високого рівня продемонструвало 22% контрольного класу та 32% експериментального класу. Середній рівень складає у контрольному класі 48% та 58% в експериментальному класі. Низький рівень засвідчило 30% контрольного класу та 10% здобувачів початкової освіти експериментального класу.

Динаміку сформованості комунікативної компетентності удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання за діяльнісним критерієм подано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Динаміку сформованості комунікативної компетентності
удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в
умовах дистанційного навчання за діяльнісним критерієм (у %)**

Рівень	Клас			
	Контрольний		Експериментальний	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	20	20	22	32
Середній	42	46	42	52
Початковий	38	34	36	16

Аналіз результатів, поданий у таблиці 2.7, констатує, що високий рівень на контрольному етапі дослідження продемонстрували 20% дітей контрольного класу та 32% школярів експериментального класу. Середній рівень характерний для 46% здобувачів освіти контрольного класу та 52 % дітей експериментального класу, а початковий рівень засвідчило 34% дітей контрольного класу та 16% експериментального класу.

Узагальнені результати сформованості комунікативної компетентності у контексті удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання представлено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

**Узагальнені результати сформованості комунікативної
компетентності у контексті удосконалення синтаксичного ладу
мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання (у
%)**

Рівень	Клас			
	Контрольний		Експериментальний	
	Констатувальний етап	Контрольний етап	Констатувальний етап	Контрольний етап
Високий	20	22	22	32
Середній	42	42	42	54
Початковий	38	36	36	14

Таким чином, результати проведеної експериментальної роботи засвідчують результативність пропонованої системи роботи зі здобувачами початкової освіти.

Отриманні статистичні дані засвідчують, що здобувачі початкової освіти експериментального класу випереджають дітей молодшого шкільного віку контрольного класу за напрямками аналізу.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання можна зробити такі висновки:

1. Питання вивчення синтаксису була і є актуальною для наукових пошуків лінгводидактів. Адже, синтаксис як розділ мовознавства пов'язаний із різними системами рідної мови та варіативними науковими сферами, це питання аналізувалось дослідниками з різних сторін.

Головне, що у процесі аналізу синтаксичного ладу мовлення необхідно зрозуміти зв'язок з усіма розділами мовознавства, усвідомлювати результативність вивчення усіх розділів, а особливо морфології, в контексті синтаксису.

У науковій роботі акцентуємо увагу на практичній стороні реалізації принципів опанування синтаксису, специфіці використання специфічних методів та прийомів у процесі роботи з синтаксичними одиницями.

Загальновідомо, що синтаксис є розділом граматики української мови, в якому опановують особливості семантики, будови та взаємодії синтаксичних одиниць.

Головними синтаксичними одиницями є речення та словосполучення. Слід зазначити, що вони є одиницями різних рівнів. Речення є найменшою одиницею спілкування. Його будова завжди підпорядкована спілкуванню. Словосполучення є мінімальним смисловим та граматичним поєднанням кількох слів, що допомагає називати предмети або об'єкти реального світу, виконує номінативну функцію. Таким чином, словосполучення, як і будь-яке слово, є матеріалом для створення речень.

2. У контексті сучасних умов освітнього середовища є потреба удосконалення методичних прийомів та варіативних форм взаємодії педагогів зі здобувачами початкової освіти. Тому й постає проблема

виділення найкращих умов та найрезультативніших способів для розвитку мовлення здобувачів початкової освіти у процесі опанування синтаксичного ладу мовлення на уроках української мови.

У початкових класах на уроках української мови велике значення має поглиблення знань учнів із синтаксису. Вчителям важливо допомагати молодшим школярам оволодіти нормами граматичної структури української мови. Розширити мовлення молодших школярів варіативними формами та засобами висловлення своїх думок, ідей та переконань.

Головною одиницею мовлення є речення, тому на будь-якому уроці граматики, читання, навчання грамоти необхідно систематично та послідовно працювати над розумінням структури речення та його вживанням.

Цілеспрямована робота з реченням є необхідною, адже за допомогою цієї синтаксичної одиниці здобувачі початкової освіти опановують інші розділи мовознавства: словотвір, морфологію, фонетику, лексику, орфоепію, орфографію, пунктуацію.

Головною умовою розвитку мовлення здобувачів початкової освіти є необхідність у мовленнєвій мотивації, жага до висловлення своїх переконань, думок або ідей, що і потребує конкретної організації комунікативно-діяльнісного підходу освітньої діяльності.

3. Беручи до уваги ці потреби суспільства, а особливо системи освіти в нашій країні, особливої уваги потребує проблема удосконалення та використання системи дистанційної освіти. З позиції перспективності розвитку нашої держави та конкурентоздатності освітніх послуг, все більшого значення набуває дистанційна освіта. Глобального розвитку, у межах нашої країни, така освіта зазнала під час пандемії Covid -19 та під час повномасштабного вторгнення рф на територію України.

У процесі реформування освітнього процесу інтенсивно вивчалась концепція дистанційної освіти, що передбачає використання різних

варіантів технологій навчання. Сучасні наукові дослідження активно досліджують проблему використання дистанційної технології навчання у освітній процес здобувачів освіти.

У педагогічних джерелах дистанційне навчання аналізується як нова форма освітнього процесу, що спирається на принципи самостійності навчання, сучасні освітні методи, технічні засоби передачі інформації.

Також зауважимо, що дистанційна освіта поділяється на синхронне та асинхронне навчання.

Технологія дистанційного навчання дає можливість організувати та здійснювати безперервний освітній процес у загальноосвітніх державних школах під час надзвичайних кризових обставин у яких зараз перебуває Україна.

Зараз електронну дистанційну освіту сприймають, як вид здобуття освіти, в якому компоненти освітнього процесу ґрунтуються на комп'ютерних засобах навчання. Сучасні онлайн технології освіти допомагають створювати освітні групи, створювати онлайн-тести, систематизувати результати певної виконаної роботи. Застосування комп'ютерних технологій включено в електронну освіту, що сприяє створенню онлайн освітнього простору для здобувачів освіти.

Головна мета дистанційного навчання - однакові освітні можливості різним соціальним групам суспільства у будь-яких регіонах країни, особливо зони бойових дій та прифронтовим територіям з використанням інформаційно-комунікативних засобів навчання. Перевагами дистанційного навчання зазначаємо можливість здобувати освіти у будь-якому місці, часі та темпі.

4. Для експериментальної діяльності та перевірки ефективності запропонованої системи вправ на завдань на уроках української мови зі здобувачами початкової освіти здійснювалось вимірювання комунікативної компетентності дітей молодшого шкільного віку в контексті синтаксису. Це обумовлює потреба аналізу стану

сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти для розуміння ефективності удосконалення синтаксичного ладу мовлення та перевірки ефективності запропонованої методики роботи в умовах дистанційного навчання.

У дослідженні були задіяні учителі початкових класів та молодші школярі Комунального закладу «Сичавська гімназія» Юженської міської ради Одеської області. Всього було залучено 3 вчителів та 42 здобувача початкової освіти: 20 дітей молодшого шкільного віку навчалися в експериментальному класі з використання запропонованої системи вправ та завдань для підвищення синтаксичного ладу мовлення, 22 школярів – у контрольному класі, які навчалися тільки за діючою освітньою програмою.

Головними критеріями сформованості комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти в умовах дистанційного навчання з метою удосконалення синтаксичного ладу мовлення виділяємо такі: настановчий, пізнавальний та діяльнісний.

Під час оцінювання сформованості комунікативної компетентності з метою удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання виділяємо такі рівні: високий, середній, початковий.

Здійснений констатувальний етап дослідження дає можливість змогу виділити стан недостатньої сформованості комунікативної компетентності щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання. І тому є потреба підвищення результативності формування комунікативної компетентності здобувачів початкової освіти, а саме розроблення системи вправ та завдань для удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

На формувальному етапі педагог експериментального класу використовував на уроках української мови зі здобувачами початкової

освіти запропонований комплекс вправ та завдань щодо реалізації в освітній процес системи роботи з удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Робота здійснювалась системно та поетапно, відповідно до виокремлених компонентів щодо удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Методика удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання передбачає застосування запропонованої системи вправ для 3 класу на уроках української мови. Ця система включає підготовчі, текстові та ситуаційні завдання з використанням цифрових інтерактивних технологій, мультимедійних презентацій.

Для підготовки до впровадження розроблених вправ використовувались цифрові інструменти з проєкцією на дистанційний формат навчання. Застосовувались такі платформи: Microsoft Power Point, Canva, Macromedia Flash, Picasa, Padlet, інструменти Google тощо.

Для аналізу динаміки якісних та кількісних змін сформованості комунікативної компетентності у процесі удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання проведено контрольні зрізи відповідно до кожного критерію, завдання використовувались такі ж як і на констатувальному етапі дослідження.

Отриманні статистичні дані засвідчують, що здобувачі початкової освіти експериментального класу випереджають дітей молодшого шкільного віку контрольного класу за напрямками аналізу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці методичних інструкцій для вчителів початкової школи щодо використання цифрових інструментів для ефективно організації удосконалення синтаксичного ладу мовлення молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвський Б. Педагогічні аспекти сучасної початкової школи. *Початкова школа*. 2017. №4. С. 3-4.
2. Бадер Валентина. Розвиток мовлення школярів під час роботи над реченням. *Початкова школа*. 2000. №8. С.41–44.
3. Біда О. Структура і методика інтерактивного уроку. *Початкова школа*. 2007. №7.с.12-16.
4. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Читання. Київ : Грамота, 2020. 160 с.
5. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Читання. Київ : Грамота, 2021. 160 с.
6. Богуш А.М. Методика навчання української мови в початковій школі: Навч. Посібник для студ. пед. інститутів. Київ : Вища школа, 1993. 280 с.
7. Варзацька Л.О. Розвиток сприймання, уяви, мислення – основа словесної творчості. *Початкова школа*. 1995. №2. С. 11–17.
8. Вашуленко М.С. Інтегрування завдань з рідної мови й читання. *Початкова школа*. №6. 1994. С. 14–17 .
9. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : Метод. посіб. Київ : Освіта, 2006. 268 с.
10. Вашуленко М.С., Васильківська Н.А., Дубовик С.Г. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 160 с.
11. Вашуленко О.В. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

12. Вашуленко М.С., Васильківська Н.А., Дубовик С.Г. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
13. Вашуленко О.В. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
14. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи. Тема. 2004. № 3/4. С. 229-232.
15. Гордуз Н. Нестандартні форми навчання молодших школярів на уроках рідної мови. *Початкова школа*. 2003. №4. С. 1–4.
16. Горяний В.Д. Синтаксис односкладних речень. Київ : Радянська школа, 1984. 128 с.
17. Гудима Н.В. Інноваційні технології навчання української мови та літературного читання в початковій школі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Друк-сервіс, 2018. 168 с.
18. Державний стандарт початкової загальної освіти.
URL :
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiu8JyV6qPfAhWxwosKHVbfDX4QFjAAegQIAhAB&url=https://www.nus.org.ua/news/furyad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument&usg=AOvVaw3tbs9Mp9s2s-vG5oFaCbT0>
19. Єльнікова О.В. Інтерактивні методи навчання, їх місце у класифікації педагогічних інновацій. Імідж сучасного педагога. 2001. № 3-4 (14-15). С. 71-74.
20. Желізняк В. Система вправ з розвитку зв'язного мовлення. *Початкова освіта*. 2006. №12. С. 15–20.
21. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Донецьк: ДонНУ, 2001. 662 с.

22. Захарійчук М. Українська мова та читання : підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Українська мова. Київ : Грамота, 2020. 160 с.
23. Захарійчук М. Українська мова та читання : підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1. Українська мова. Київ: Грамота, 2021. 160 с.
24. Зінченко В.І. Використання інтерактивних форм і методів навчання в ході реалізації навчальних програм в початкових класах. *Початкове навчання та виховання*. 2006. №19-21. С. 35-37.
25. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання. *Початкова школа*. 2006. №3.
26. Інноваційні технології на уроках читання: методична система ЧПКМ / Упоряд. Франчук О.В. Харків : Основа, 2009. 192 с.
27. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І.І. Дівакова. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 180 с.
28. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Уклад.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : А.Н.Н., 2002. 136 с.
29. Каранська М. Синтаксис сучасної української мови : Навчальний посібник. Київ : Либідь, 1995. 312 с.
30. Карасик А. Структура і методика інтерактивного уроку в початковій школі. *Початкова освіта*. 2005. № 7. С. 2-5.
31. Карнаух Т. Впровадження інтерактивних методів навчання на уроках читання. *Початкова школа*. 2005. №11. С. 5–8.
32. Кващук А.Г. Синтаксис складного речення : Посібник для вчителів. Київ : Радянська школа, 1986. 106 с.
33. Коваль Г.П., Деркач Н.І., Наумчук М.М. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. Тернопіль : Астон,

2008. 287 с.

34. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці. Початкова школа. 2004. № 9. С.5-7.

35. Комар О. Інтерактивні технології – технології співпраці. Початкова школа. 2005. №2.

36. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами. Рідна школа. 2006. №5. С.57-60.

37. Концепція Нової української школи / за заг. ред. М. Грищенко. Київ : Основа, 2016. 31 с.

38. Котик Т.М. Методика ознайомлення молодших школярів з основами мовної теорії: Опорні конспекти лекцій для студентів заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта». Івано-Франківськ, 2014. 72с.

39. Леонова І. Розвиток Мовлення на кожному уроці. *Початкова освіта*. 2006. №12. С. 20–23.

40. Лужецька Л. Вивчення елементів синтаксису в початковій школі: комунікативно-діяльнісний підхід. URL: https://dspu.edu.ua/sites/native_word/wp-content/uploads/2019/02/20-1.pdf

41. Мельничайко О. Вивчення елементів синтаксису у початковій школі. Київ : Навчальна книга Богдан, 2006. 72 с.

42. Методика викладання української мови в середній школі / За ред. І.С. Олійника. Київ : Вища школа, 1989. 439 с.

43. Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). Видання друге, доповнене. Тернопіль : В-во Астон, 2005. 352 с

44. Охріменко Л. Організація групової роботи учнів під час вивчення української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2017. №2. С. 10-13.

45. Павленко Н.В. Інноваційні методи роботи над елементами синтаксису в початковій школі. Збірник наукових праць студентів і

магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; педагогічний факультет ; [відпов. секр. Н.В. Бахмат]. Київ : Міленіум, 2021. Вип. XVII. С. 180-187.

46. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. С. 66–72.

47. Пометун О.І., Пироженко Л.В., Біда О.А. та ін. Застосування інтерактивних технологій у навчанні молодших школярів: 3-36 Методичний посібник для вчителів початкової школи. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 304 с.

48. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід. Київ : А. П. Н., 2002.

49. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник ; за ред. О.І. Пометун. Київ : А.С.К., 2005. 192 с.

50. Пономарьова К. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні молодших школярів української мови. *Початкова школа*. 2010. № 12. С. 49–52.

51. Пономарьова Катерина. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання. *Початкова школа*. 2005. № 11. С. 29–33.

52. Попович Н.Ф., Лешко Х.Ю. Розвиток мовлення молодших школярів під час вивчення елементів синтаксису на уроках української мови. URL:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/7/part_1/24.pdf
http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2018/7/part_1/24.pdf

53. Саган О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навчальних умінь молодших школярів. *Початкова школа*. 2002. № 3.

54. Сараєва О. Вчитель у педагогічній системі В.О.Сухомлинського //Науковий вісник МДУ. Педагогічні науки. Зб. наук. праць. – Вип. 8. – Миколаїв. – 2004. – С. 104– 108
55. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Харків : Видавнича група Основа, 2003.
56. Сучасна українська літературна мова/ За ред. М.Я. Плющ. Київ : Вища школа, 2001. 430 с.
57. Сучасна українська мова: Довідник / За ред. О.Д. Пономаріва. Київ : Либідь, 1993. 336 с.
58. Сучасна українська мова: Підручник/ За ред. О.Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1997. 400 с.
59. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4клас.
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>
60. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р.Б. 3- 4 клас.URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>
61. Топольницький Я.Л. Формування умінь і навичок з синтаксису. Київ : Радянська школа, 1985. 136 с.
62. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс/ За ред. А.П. Каніщенко, Г.О. Ткачук. Київ : Промінь, 2003. 232 с.
63. Христіанінова Р.О. Просте речення в шкільному курсі української мови. Київ : Радянська школа, 1991. 160 с.
64. Шитик Л. Використання програмованих завдань при вивченні синтаксису. Українська мова і література в школі. 2002. № 5. — с. 16-19.
65. Чабан О.В. Використання цифрових технологій в процесі

фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: (Подолання викликів у період карантину, спричиненого COVID-19): зб.матеріалів всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 2 березня 2021 р.) / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ: Інститут інф. 2021, с. 108-111

66. Чабан О.В. Сучасні підходи до організації уроків української мови в початкових класах з інклюзивним навчанням. Інтеграція науки і практики в умовах модернізації спеціальної освіти України: збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції 23-24 березня 2023 року / за заг.ред. С.Д.Яковлевої, Н.В.Кабельнікової. 2023, с. 261-263

67. Чабан О.В., Браун Ю.С. Використання мультимедійних засобів навчання на уроках української мови в умовах дистанційної освіти. European scientific congress. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Madrid, Spain. 2023.с. 360-363

ДОДАТКИ

Додаток А

**Характеристика рівнів сформованості комунікативної
компетентності в контексті удосконалення синтаксичного ладу
мовлення молодших школярів**

Рівні сформованості комунікативної компетентності	Характеристика рівнів
1	2
Високий	Рівень характеризується уміннями школярів активно спілкуватися, слухати й розуміти мовлення, будувати спілкування з урахуванням ситуації, учні легко входять у контакт із однолітками й педагогом, демонструють високий рівень мотивації до спілкування, вміють чітко й послідовно висловлювати свої думки, користуватися формами мовленнєвого етикету. Учень/учениця швидко і правильно виконує завдання за текстом. Висловлює власне ставлення до змісту твору, добираючи відповідні аргументи щодо певної позиції. Самостійно орієнтується в колі дитячого читання. Знаходить в текстах порівняння, придумує порівняння; складає міні-твори: казки, лічилки, загадки, римовані рядки; придумує продовження прочитаних творів. Свідомо користується структурними елементами дитячої книжки у навчальній діяльності. Орієнтується в структурі і змісті різних типів дитячих видань; самостійно користується різними видами бібліотечно- бібліографічної допомоги під час вибору книжок; виявляє уміння правильно формулювати свої читацькі запити; застосовує набуті знання та вміння у практичній діяльності під час вивчення шкільних предметів.
Середній	Учні активно беруть участь у діалогічному та монологічному мовленні, проявляють інтерес до спілкування з однокласниками, логічно будують думки, але є поодинокі мовленнєві помилки. Молодші школярі, загалом самостійно виконуючи завдання за текстом, висловлюють власне ставлення до подій, вчинків персонажів, користуючись елементарною оцінювальною лексикою, спираючись на текстовий матеріал; знаходять у тексті відповіді на запитання щодо відтворення фактичного змісту твору; визначають тему твору з незначною допомогою вчителя; в цілому
	самостійно складають план до тексту. Переважно самостійно практично розрізняють твори за жанровими ознаками; виявляють уміння орієнтуватися у дитячій книжці з опорою на її структурні елементи, іноді припускається неточностей під час пояснення їх призначення, не завжди застосовують набуті знання у практичній діяльності. Потребують удосконалення вміння знаходити навчально-пізнавальну інформацію у виданнях довідкового характеру. Не повною мірою володіють способами пошуку навчально-пізнавальної інформації у виданнях довідкового характеру. За допомогою вчителя усвідомлюють в тексті роль окремих яскравих, образних висловів. Виконують завдання на словесне малювання, придумування творів за аналогією з прочитаним.

Початковий	Учні неактивні в спілкуванні з однолітками й педагогом, не уважні, рідко користуються формами мовленнєвого етикету, не вміють послідовно викладати свої думки. Молодші школярі зосереджують свою увагу на окремих епізодах, зазвичай емоційно забарвлених; частково розуміють значення окремих слів, словосполучень, речень у тексті; виконують окремі завдання за змістом твору лише зі значною допомогою вчителя.
------------	---

Тестове завдання для вчителів початкової школи

1. Компетентність – це ...
  - а) сукупність знань, умінь і навичок;
  - б) здатність і готовність до самостійного керування власною діяльністю;
  - в) частина психології особистості, пов'язана з його пізнавальними процесами і свідомістю.
2. Комунікативна компетентність – це ...
  - а) сукупність знань про способи поведінки людини в процесі спілкування; б) здатність і готовність до комунікації, організації взаємодії, співпраці; в) використання в спілкуванні визначених ролей для його успішності.
3. Одним із основних критеріїв комунікативної компетентності є:
  - а) встановлення необхідних контактів;
  - б) партнерська позиція в спілкуванні;
  - в) орієнтованість у різних ситуаціях, заснована на знаннях, уміннях і навичках.
4. Визначте стиль педагогічної діяльності.

«Прагнення педагога мінімально включатися в діяльність, використання практики невтручання, зняття з себе відповідальності за результати навчання, незацікавленість проблемами, як школи, так і учнів»:

  - а) авторитарний;
  - б) демократичний.
5. Визначте механізм міжособистісної взаємодії: «сприйняття й оцінка іншого шляхом поширення на нього характеристик певної соціальної групи».
  - а) ідентифікація;
  - б) емпатія;
6. Письмову й усну мову розрізняють за:
  - а) засобами спілкування;

- б) способами спілкування;
- в) функціями.

7. Синтаксичний лад мовлення – це .....

8. Синтаксис – це

Додаток В**Бесіда з учителями початкової школи**

1. Чому, на Вашу думку, удосконалення синтаксичного ладу мовлення є важливою складовою підготовки молодших школярів?
2. Чи вважаєте використання міжпредметних зв'язків ефективним засобом удосконалення синтаксичного ладу мовлення?
3. На яких уроках Вам краще вдається удосконалення синтаксичного ладу мовлення?
4. Чи використовуєте в роботі міжпредметні зв'язки? Якщо так, які предмети найчастіше поєднуєте?
5. Якими засобами Ви удосконалення синтаксичного ладу мовлення?
  6. За якими критеріями Ви визначаєте рівень комунікативної компетентності молодших школярів?
  7. З якими труднощами Ви зустрічаєтесь на уроках рідної та іноземної мов під час удосконалення синтаксичного ладу мовлення?
  8. Чи достатньо, на Вашу думку, приділяється уваги удосконаленню синтаксичного ладу мовлення у програмах та підручниках початкової школи?
  9. Які сучасні методики та інноваційні технології для удосконалення синтаксичного ладу мовлення Ви використовуєте?
  10. Які бажаєте висловити пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу з удосконалення синтаксичного ладу мовлення на уроках української та англійської мов, літературного читання?

Додаток Г

Вимоги до оцінки вміння переказувати змісту тексту

Рівень навчальних досягнень учня/учениці	Бал и	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
1	2	3
Початковий	1	Учень/учениця переказує фактичний зміст твору з опорою на поданий план окремими, не пов'язаними між собою реченнями. Припускається численних мовних, мовленнєвих, орфоепічних помилок. Невдало вживає у переказі велику кількість слів, словосполучень.
	2	Учень/учениця відтворює на основі поданого плану окремі, не пов'язані між собою фрагменти змісту твору. Припускається численних мовних і мовленнєвих помилок
	3	Учень/учениця переказує на основі поданого плану менше половини змісту тексту. Його переказ характеризується непослідовністю, пропуском фрагментів, важливих для цілісного розуміння змісту, наявністю багатьох орфоепічних і мовленнєвих помилок.
Середній	4	Учень/учениця недостатньо зв'язно відтворює з опорою на поданий план більшу частину фактичного змісту тексту. Порушує послідовність викладу, припускаючись мовних і мовленнєвих помилок.
	5	Учень/учениця зв'язно, але недостатньо повно, відтворює фактичний зміст твору з опорою на поданий план. Почасті порушує послідовність викладу. Припускається мовних і мовленнєвих помилок.
	6	Учень/учениця переказує з опорою на план зміст твору зв'язно, загалом повно, послідовно, хоч не завжди розрізняє основну й другорядну інформацію. Виявляє нестійкі уміння виділяти смислові частини тексту. Почасті припускається мовних і мовленнєвих помилок.
Достатній	7	Учень/учениця відтворює зміст твору (з урахуванням виду переказу) зв'язно, достатньо повно, послідовно, з елементами аргументації поведінки, вчинків персонажів. Припускається окремих мовних та мовленнєвих помилок
	8	Учень/учениця загалом самостійно, зв'язно, логічно, послідовно переказує (з урахуванням виду переказу) зміст твору. Використовує у мовленні авторські засоби художньої виразності, почасті невдало замінюючи їх власними. Є поодинокі мовленнєві помилки

	9	Учень/учениця самостійно, зв'язно, послідовно, повно переказує (з урахуванням виду переказу) зміст твору. Загалом вдало використовує у мовленні авторські засоби художньої виразності. Припускається поодиноких мовленнєвих помилок
Високий	10	Учень/учениця самостійно, зв'язно, логічно, повно переказує (з урахуванням виду переказу) зміст твору, акцентуючи увагу головному.
	11	Учень/учениця самостійно, зв'язно, логічно, повно переказує (з урахуванням виду переказу) зміст твору, виділяючи головне. Під час переказу замінює діалоги розповіддю.
	12	Учень/учениця самостійно будує розповідь, виділяючи головне та узагальнюючи зміст прочитаного. Використовує під час переказу засоби художньої виразності.

Додаток Д

Вимоги до оцінювання діалогу

Рівень навчальних досягнень учня/учениці	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
1	2	3
Початковий	1	Учень/учениця підтримує діалог, відповідаючи на запитання співрозмовника лише «так» чи «ні».
	2	Учень/учениця відповідає на елементарні запитання короткими репліками, однак не ініціює розмови.
	3	Учень/учениця вступає в діалог з найпростішої за змістом теми, відповідає лише на окремі репліки співрозмовника/співрозмовниці, робить спроби формулювати запитання.
Середній	4	Учень/учениця бере участь в діалозі з нескладної за змістом теми, але робить довгі паузи, добираючи потрібні слова, окремі репліки співрозмовника/співрозмовниці залишає без відповіді.
	5	Учень/учениця підтримує діалог за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, але іноді відхиляється від теми, не завжди вживає слова ввічливості, припускається мовних помилок. Кількість реплік діалогу менша за визначений для певного класу обсяг.
	6	Учень/учениця ініціює і підтримує діалог, будує в основному змістовні репліки, однак не завжди дотримується правил мовленнєвого етикету, припускається окремих мовних помилок. Кількість реплік діалогу менша за визначений для певного класу обсяг.
	8	Учень/учениця складає діалог за ситуацією, що містить певну проблему, швидко добирає і правильно використовує потрібні слова, будує змістовні репліки, дотримується правил культури спілкування, однак не висловлює свого ставлення до предмета обговорення, припускається незначних мовних помилок. Кількість реплік діалогу відповідає визначеному для кожного класу обсягу.
	9	Учень/учениця самостійно складає діалог з проблемної теми, чітко формулює запитання, дає влучні відповіді, демонструє належну культуру спілкування, не припускається мовних помилок, робить спроби висловити власну думку з приводу предмета обговорення. Кількість реплік діалогу відповідає визначеному для кожного класу обсягу.
Високий	10	Учень/учениця складає діалог за проблемною ситуацією, чітко формулює думки, демонструє високу культуру спілкування, висловлює власну позицію, але невпевнено. Кількість реплік діалогу відповідає визначеному для кожного класу обсягу.

11	Учень/учениця ініціює і підтримує діалог з певної проблеми, впевнено висловлює й аргументує свою позицію, виявляючи повагу до думки співрозмовника/ співрозмовниці, демонструє високу культуру спілкування. Кількість реплік діалогу відповідає визначеному для кожного класу обсягу.
12	Учень/учениця складає змістовний діалог, демонструє вміння уважно вислухати співрозмовника/ співрозмовницю, виявляє стриманість і коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника/ співрозмовниці, доводить свої думки, висловлюючи переконливі аргументи, в тому числі й із власного життєвого досвіду, відстоює власну позицію. Кількість реплік діалогу перевищує визначений для кожного класу обсяг.

Орієнтовні вимоги до оцінювання змісту переказу

Рівень навчальних досягнень учня/учениці	Бали	Характеристика навчальних досягнень учня/учениці
Початковий	1	Учень/учениця будує окремі, не пов'язані між собою речення, демонструючи обмежений лексичний запас і припускаючись мовних (лексичних, граматичних) помилок.
	2	Учень/учениця будує окремі фрагменти висловлювання, при цьому його (її) лексичний запас обмежений, наявні мовні помилки.
	3	Учень/учениця будує висловлювання, що не становить завершеного тексту. Послідовність викладу не дотримана, а лексика – бідна; трапляються мовні помилки.
Середній	4	Учень/учениця будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений змістом; наявні відхилення від теми; порушена послідовність викладу, відсутні зачин або кінцівка, є мовні помилки.
	5	Учень/учениця створює текст, який певною мірою розкриває тему, однак удосконалення потребує послідовність викладу, зачин чи кінцівка, добір слів, мовне оформлення тексту.
	6	Учень/учениця будує досить послідовний текст, розкриває тему, хоч іноді порушує співвідношення основної і другорядної інформації; добір слів потребує вдосконалення; трапляються мовні помилки.
Високий	10	Учень/учениця вправно будує текст, що характеризується логічною завершеністю, відповідністю темі й меті, багатством лексичних засобів; у тексті висловлена думка про предмет розмови, але допущено 1-2 мовні чи мовленнєві помилки.
	11	Учень/учениця вправно будує послідовний, повний текст, враховуючи комунікативне завдання; чітко висловлює власну думку, аргументує її; робота відзначається багатством словника, точністю слововживання, граматичною і стилістичною грамотністю.
	12	Учень/учениця створює повноцінне зв'язне висловлювання з певною комунікативною метою; повно і вичерпно висвітлює тему; впевнено висловлює й аргументує своє ставлення до того, про що пише; вдало пов'язує предмет розмови з власним життєвим досвідом; робота відзначається багатством лексики, граматичною правильністю, стилістичною довершеністю.